

bahçe

3 Güzellemeler

Yıldırım Türker

Editör: Ahmet Mümtaz Taylan

İllüstrasyonlar: M.K. Perker

© KARAKARGA YAYINLARI 251

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

BAHÇE

Yıldırım Türker

Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kutlukhan Perker

Yayın Koordinatörü: Mesud Ata

Editör: Ahmet Mümtaz Taylan

İllüstrasyonlar: M.K. Perker

Kapak Tasarımı: Sedat Gösterikli

Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

1-2. Baskı: Ocak 2020

3. Baskı: Şubat 2020

ISBN: 978-605-7865-53-3

*İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumaloğlu, Mustafa Kutlukhan Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No: 13226

Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5

Nişantaşı / İstanbul

Tel: (0 212) 252 22 42

Fax: (0 212) 252 22 43

 karakarga.com

 info@karakarga.com

 karakargayayinlari

 karakargayayinlari

 karakargayayin

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Adres: Maltepe Mahallesi Hastane Yolu,

Sokak No 1/6 Zeytinburnu - İstanbul

Tel: 0 212 613 30 06

Matbaa Sertifika No: 40200

Ayça Gürdal Key ve Ali Yunus Türker için

İçindekiler

Güzellemeler'e dair.....	11
Şahane münzevi.....	13
İnsan sesi.....	17
Extraterritorial.....	21
Çağımızın bir dervişi.....	25
Hatıra defteri.....	29
Bahçivanın gözleri.....	32
Tezer'e mektup.....	35
Gökçe çiçek.....	38
Huzursuz firari.....	41
Rosa.....	46
"Yalnız Bir Avcıdır Yürek".....	49
Uğur Yücel'in alacası.....	52
Müzmin muhalif.....	55
Fatih Akın ile sarhoşluk.....	60
Değişen dünyanın Leyla'sı.....	63
Bahçede bir şehir.....	67
Bekleriz hâlâ.....	70
Birlikte gittiler.....	74
Tarih okumanın zevki.....	77
Kitap.....	80
Birhan Keskin şiiri.....	84
Yanlış yaşam, doğru yaşanmaz?.....	87

Vur, Yağmala, Yeniden	90
Boyalı kuş	94
Taş bir sözcük düştü parçalandı	97
Tembelliğe övgü	100
İpek ve Bakır	105
Çağın bilge tanığı	109
Bilgi ile özgürlük	112
Tarih böyle de yazılır	115
Can sevinci	118
Barışma coşkusu	121
Tek başına bir adam	125
Shepard'ın sapa dünyası	128
Kolay değil Eren Keskin olmak	131
Bülent Tanör'e selam!	134
Bir zamanlar neydik	137
Moreau'nun yüzü	141
"İmkâna tutuldum"	144
Yerli Oğul-Kara Yabancı	148
Altyazı	151
Hâlâ en korkunç hayalet	154
Zaman mahlûkuna sırrımı verdim	158
Talî'nin hikâyesi	161
Avrupa!	165
Kahkahalarla	168
Saflık ve dürüstlük	171
Cesaret ile sarhoşluk	174
Cahide Birgül ile muamma	177
Parrhesiastes	181
Beyoğlu	184
"Uzanır ağladığım yanına"	188
Einstein'in derdi	191
Güneyli büyücü	194

Yıkıcı karaktere selam	197
Adorno'nun sorusu	201
Kalabalık inziva.....	204
Ak saçlı bilge delikanlı	209
Orhan Kemal'in çocukları.....	213
Goytisolo'nun vatanı	216
Cahil meleklerin Ferzan'ı.....	219
Bahar sarhoşu.....	223
Canan Tolon.....	226
Sarah'nın hikâyesi.....	230
Yürümek	235
Rachel'i hatırlamak.....	238
Kathe Kollwitz.....	242
İki dost	245
İkinci sazhklarında adı Federico olmak.....	250
Yoldaş hediyesi giysiler	254
Bachmann'ın asık surattı.....	258
Uzun sıcak yaz	262
Bir cihan kaynanası	265
Otobüsteki kadın	269
Vicdan ile ret	272
Serendipçe	275
Çağın dilini yazan dev	278
Vaneigem hayatta hala	281
Çoğunluk ya!.....	284
Barışın Mark Twain'i.....	288
Shakespeare'in yararları	292
İşyankâr neşe.....	296
Marcos'un dili	300
Daniil Kharms.....	303
Leyla Zana	306

Güzellemeler'e dair

Bu yazılardan ilkini 2008 yılında yazmışım. O sıralar yazmakta olduğum gazetede haftada bir gün sevdiklerimi, beni ayakta tutanları anlatan denemeler yazmaya karar vermemin ardında siyasetin vahşi kurmaylarına karşı iyice sivrilip karanlığa batmış yazımı havalandırmak vardı öncelikle. Bir günlük gazetede günece batmadan okurla bir hücre oluşturma girişimi. Bu safdillik, beni ayakta tutan, sırtımı okşayan güç olagelmiştir hep.

Köşemin adı "Bahçe" idi. Bahçede ağırlananlar; kimileyin bir şehir, kimileyin bir mevsim, kimileyin bir yazar bir ressam bir oyuncu oldu.

Bu kitapta Bahçe yazılarının hemen hepsi var.

Kitabın oluşmasına en büyük katkı, sabırla editörlüğünü üstlenen canım dostum Ahmet Mümtaz Taylan'a aittir. Defalarca yayınlanmasından vazgeçtiğim bu kitabı yılmadan bana sevdirmeye çalıştı.

Kutlukhan Perker benzersiz yeteneği ile yanımda durdu. Kitabı can suyu oldu.

Bahçe'yi sevenlerine emanet ediyorum.

Yıldırım Türker

Şahane münzevi

Bahçeyi tanıtarak başlamalı önce. Siyasetin terimleri, kuşatmak istediğim dünyaya dar geliyor. Nietzsche'nin "Canavarlarla dövüşen, kendisi de bir canavara dönüşmemek için uyanık olmalı. Uçuruma çok uzun süre bakarsanız, uçurum da sizin içinize bakar" sözlerini hatırlamadığım gün geçmiyor.

Hemen üstüne de Brecht'in "Gelecek Kuşaklara" adlı şiirindeki o dizeler: "Kötülüğe karşı duyulan nefret yüzünü çirkinleştirir insanın / Haksızlığa karşı bağırarak sesini kabalaştırır."

Arada döne dolaşa aynı şeyi yazdım durdum. Evet. İlim ve ulaşma çağrılarına, akliselimin iğdiş edici diline karşı özgürlüğün isyana açılan kapısını zorlamalı. Ama kendimizi kollayarak. Hayatı savunmak adına durmadan ölüme bakmak; iyiliği savunmak adına durmadan kötülüğü tartmak zamanla insanın ruhunu köreltebilir. Uzun süre karanlıkta kaldıktan sonra güneşe çıktığında gözleri kamaşan adamın körleşmesi gibi.

Eğilmiş gündeme bakıyoruz. Sırtımız ağrıyor, birbirimize diyebileceğimizi çoktan tükettik. En tehlikelisi, dünyayla ilişkimiz tahammül sanatına dönüştü.

Aydınlığı da paylaşabilmeliyiz. Bu dünyayı yaşanılabilir kılan insanların serüvenlerine dahil olabilmeliyiz. Kısır gündemlerin arasında kuruyup kalmamak için. Bahçede sizinle o insanları paylaşacağım.

Kierkegaard'ın bir metaforundan çıktım yola. “Nasıl bir ringa balığı kasasında üst kat ezilir bozulursa, kasanın yanlarına düşen balıklar berelenir, işe yaramaz hale gelirse, her kuşakta da dışta kalan kimi insanlar vardı ve yalnız ortadakileri koruyan kasa tarafından ezilirler... Fırtına martısı diye bir kuş vardır, işte ben oyum; tarihin bir noktasında ne zaman fırtınalar kopsa, benim gibi bireyler ortaya çıkar.”

Bu bahçede fırtına martılarını birlikte anacağız. Gündemimiz ufuk olsun diye. İnsan olmanın heyecanını, hevesin sihirli fısıltısını hissetmenin hayati olduğuna inanarak.

Emily Dickinson, o şahane münzevi, ilk ziyaretçimiz.

İlk Dickinson kitabım artık paramparça, sayfalarını bir arada tutmak mümkün değil. Şu anda elimde olan küçük cep kitabını ise, tesadüfe bakın, bahçeli bir eve taşınırken Perihan hediye etmişti. “Bahçe cebinde taşınması için” diye imzalamış.

Dickinson, 1862-63 arası 31-32 yaşındayken, bir yıl içinde 500'den fazla şiir yazmış. Bu patlamanın nedenleri üstüne rivayet muhtelif. Kimileri doğup öldüğü Amherst kasabasını (Massachusetts) terk eden bir papaza âşık olduğunu, kimileri bir kadın arkadaşının yaşadığı aşk yarasından olduğunu iddia ediyor. Emily, bütün hayatını bir muamma gibi kurgulamış.

*Yürek! Onu unutacağız
Bu gece—senle ben
Gel sen unut verdiği sıcaklığı
Ben aydınlığı unutacağım
Becerebilersen haber ver
Ver ki bir çırpıda başlayayım
Çabuk! Sen oyalandıkça
Ben onu hatırlarım.*

1862 yılında Amerikan İç Savaşı'nda korkunç kayıplar verilirken bir fırtına martısı olarak inzivaya çekildiğini düşünebiliriz.

Şiirlerindeki dipsiz acının ille de bir tek nedeni olması gerekmiyor elbet.

1860 yılından bir böbrek hastalığından öldüğü 1886 yılına kadar evinden çıkmamış. Hayatı boyunca yazmış olduğu 1700 civarında şiirin ancak 20-30 tanesini arkadaşlarına okutmuş. Hiçbirini yayımlatmamış.

Belki de onun şiirlerini okurken insanın son derece mahrem bir alana adım atıyor hissine kapılmasının nedeni budur. Bir de bambaşka bir imlâsı var şiirlerinin. Büyük harfler, tireler, virgüller.

*Bir acı var öyle katıksız
Maddeyi yutuveriyor
Sonra Uçurumu Esrimeyle dolduruyor
Ki Hatıra dolansın
Etrafında ortasında üstünde
Yarı baygın biri
Güven içinde gezer gibi ayık gözün
Onu düşüreceği yerde kemik be kemik*

Öldükten sonra bir iple bir araya getirilmiş paketler halinde bulmuş kız kardeşi Lavinia. Dünyaya Emily Dickinson şiirlerini armağan eden de o.

Bir zamanlar kimi şiirlerini çevirmiştim. Ben de onları şimdiye dek kimselere okutmadım. Sonradan Türkçe'de özenli çevirileri çıktı. Ama kanımca, daha doğrusu gönlümce onu en çok anlatan şiiri şöyle:

*Ben Hiç kimseyim! Sen kimsin?
Sen de mi— Hiç kimsesin?
Bir çift ettik desene!
Söyleme! İlân ederler— bilirsin!*

*Ne sıkıcı— birisi— olmak!
Ne sıradan— bir Kurbağa gibi—
Adımı söylemek— bütün Haziran boyunca—
Sana hayran bir Bataklığa!*

Emily’i anlatabilmek ne mümkün. Ancak birkaç şiiriyle adresini verebilirim size. Walt Whitman babasıysa, Amerikan şiirinin anası da odur. Kendi küçücük coğrafyasından benzersiz bir tül dokuyup germiş dünyayla aramıza.

*Gerçekten olacak mı ‘Sabah’?
Var mı sahi “Gün” diye bir şey?
Görebilir miydim dağların ardından
Olsaydı boyum onlar kadar?*

*Ayakları nilüfer gibi mi?
Kuşlar gibi tüyleri var mı?
O namli diyarlardan mı gelmiş
Hiç duymadığım adını?*

*Yetiş Hoca! Yetiş Denizci!
Yetiş Bilge Adamı göklerin
Göster şu küçük Hacıya
Yolunu ‘Sabah’ denen ülkenin!*

İnsan sesi

Nina Simone, 70 yaşında öldü. Robert Frost'un bir şiirinde mezar taşına yazılmasını istediği dize pekâlâ Nina'nınkine de yakıştırdı: "Âşık kavgasına tutuştum dünyayla."

Bütün hayatı, şarkıları gibiydi. Ne eksik, ne de fazla. O kim-seninkine benzemeyen, olağanüstü bir denetimin yanı sıra beklenmedik patlamalar, şaşırtıcı vurgulamalarla söylediği şarkıyı silbaştan yazan sesi, huzursuz bir varoluşun sesiydi. 1992'de çıkan otobiyografisinde, zaman zaman hayatımıza fon müziği olmuş şarkıların ardındaki kadının durmadan kendine batan, öfke ve aşkla ağırlaşmış hayatını yansıtıyordu. Farklı doğmanın, farklı olmanın, farkını koruyarak var olmanın bütün gerilimi, onun şarkılarına tutkun olanları kucakladı. "Soul tapınağının baş rahibesi" adıyla anılan bu kadına pek çok ad takıldı; şu dünyada durduğu yeri belirlemek için pek çok unvan yakıştırıldı. Oysa o, arkadaşı Duke Ellington'un dediği gibi, "Kategoriler üstü"ydü.

1933 yılında Kuzey Carolina'nın Tyron'unda yoksul bir ailenin yedi çocuğundan altıncısı olarak dünyaya geldi. Henüz dört yaşındayken kilise korosunda piyano çalıyor, şarkı söylüyordu. Adı, Eunice Waymon'du. Anası, onun ilk siyah klasik piyano virtüözü olmasını istiyordu. Eunice, Bach'ın baş döndürücü zenginliğiyle tanışmış, piyano yeteneğini epeyi geliştirmişti. Ama siyah olmanın,

bu yolda karşısına dikileceğini, hiçbir zaman istediği yere gelemeyeceğini sezmişti. Öte yandan ayakta durabilmek için para kazanması gerekiyordu. 1954’de Atlantic City, New Jersey’de bir İrlanda barında çalmaya başladı. Önceleri hiç ciddiye almamış olduğu şarkıcılığa zoraki geçişiyle birlikte adını değiştirdi. Nina, küçük kız demektir. Soyadını da çok sevdiği Fransız oyuncusu Simone Signoret’in adından aldı. Nina Simone.

50’lerde ilk kayıtlarını doldurdu. Aralarında ömür boyu klasikleri arasına girecek olan “Don’t Smoke in Bed”, “Plain Gold Ring”, “Little Girl Blue” da vardı. Ama Gershwin’in ilk siyah müzikali olan şanlı *Porgy and Bess*’inden “I Love You Porgy” yorumu, Nina Simone’u o İrlanda barından Carnegie Hall’a kadar taşıdı. 1959’da New York Town Hall’da verdiği konserden sonra artık bir stardı.

Ama yetmiyordu. O, daha sonraları karşılaştırılmaktan bezip ruh akrabalığını reddedeceği Billie Holiday’in kumaşındandı. Şarkıları yorumlayışındaki o irkiltici çıplaklık, sesinin en dipsiz koyuyla en ışıklı parlak arasındaki yolculuğu, kalıplara meydan okuyan tarzı, onu bekleyen tacın dikenli olacağına göstergesiydi. Huysuzdu. Ella Fitzgerald gibi, pırlantalarını takıp şanlı siyah şarkıcılar geleneğinin mutlu bir halkası olacağı yoktu. Siyah olmak üstüne, kadın olmak üstüne, yoksul olmak üstüne kafa yoruyor, hırçın bir telaş içinde kendi kimliğine çalışıyordu. Amerika’nın derininde dörtlü at koşturana ırkçılık ve saldırıları karşısında isyan kaçınılmazdı. Nina Simone’un hayatını değiştiren olay, 1963 Eylül’ünde Alabama’nın Birmingham’ında ırkçılar tarafından bir kilisenin bombalanması sonucu dört siyah kızın ölmesidir. Simone, o bir anda marşla dönecek olan şarkısını besteler: “Mississippi Goddam”. “Ah, bu koca memleket yalanlarla dolu / hepimiz öleceksiniz, sinekler gibi” sözleriyle yırtıcı bir isyan şarkısıdır. Nina, artık sokaklara dökülmüş, mücadeleye katılmıştır. Malcolm X’i

izler. Şair Langston Hughes'un kendi için yazdığı "Backlash Blues"la bir adım daha atar. Dallardan sarkan asılmış siyah ölülerini anlatan "Strange Fruit" (Tuhaf Meyva) şarkısıyla iyice huzur kaçıır. "Ayaklanmalar, işitilmeyenlerin lisanıdır" diyen Martin Luther King'e hayranlık besler. Ama Nina'da iktidarın bizzat kendisine karşı bir inançsızlık vardır. Siyahların çoğunlukta olup iktidarı ele geçirseler beyazlara aynı zulmü uygulayacaklarından dem vurur. Ona kalırsa bütün düzenin toptan değişmesi şarttır. Amerika, yalanlar üstüne kuruludur.

1973 yılında daha fazla tahammülü kalmadığına karar vererek Amerika'yı terk etti. 1985 yılında bir dizi konser vermek için dönene kadar da ayak basmadı. Barbados'a yerleşti. Daha sonra Liberya, İsviçre, Paris ve Hollanda'da yaşadı. Sonunda kendine aradığı yuvayı, Güney Fransa'da buldu. Ve en hain ayda, bir nisan ayında sessizce öldü. Ardından menajeri, ölüm nedeninin ecel olduğunu açıkladı.

Nina Simone, blues, soul, caz, folk ve pop türlerinin hiçbirine tam olarak adını yazdırmadan, hepsini olağanüstü yorumuyla kutsadı. *Hair* müzikalinden de, Leonard Cohen'den de, Bob Dylan'dan da, Jacques Brel'den de, Kurt Weill'dan da söyledi. Söylediği her şarkıyı geri alınamayacak kadar kendinin kıldı.

Bu yavuz insan hakları mücadelecisi, eşsiz yorumcu, şimşeklerle ışılan zorlu bir hayat yaşadı. Şimdi, hemen onun bir aşk şarkısını dinleyin. Sözelimi "Wild is the Wind"i. Onun sesi, bütün aşklarınızda size eşlik edecektir. Dünyayla aşık kavgasına tutuşmuş olmanın ateşini hisseden ruhlar bir daha onmaz.